ACTA GEOLÒGICA HISPÀNICA. *Homenatge a Lluís Solé i Sabarís.* t. 14 (1979) pàgs. 545-546

Els *Dorcatominae* ibèrics i llurs particularitats biogeogràfiques (Col. *Anobiidae:* Nota 87).

per F. ESPAÑOL

Museu de Zoologia de Barcelona.

RÉSUMÉ

Dans cette note qui fait suite à plusieurs d'autres sur les *Anobiidae,* on donne des précisions biogéographiques sur l'ensemble de genres ibériques de la sousfamille *Dorcatominae* appartenant aux sections les suivantes:
Section *Tricorynus* avec *Rhamna* Peyer. et *Mesocoelopus* Duv.
Section *Stagetus* avec *Stagetus* Woll.
Section *Calymmaderus* avec *Calymmaderus* Sol.
Section *Dorcatoma* avec *Dorcatoma* Herbst et *Caenocara* Thoms.

RESUMEN

En la presente nota, continuación de otras sobre la familia *Anobiidae,* se discute el posible origen, como también la distribución actual de los diferentes géneros de *Dorcatominae* conocidos de la Península Ibérica, seis en total, repartidos en las cuatro siguientes secciones:
Sección *Tricorynus* con *Rhamna* Peyer. y *Mesocoelopus* Duv.
Sección *Stagetus* con *Stagetus* Woll.
Sección *Calymmaderus* con *Calymmaderus* Sol.
Sección *Dorcatoma* con *Dorcatoma* Herbst y *Caenocara* Thoms.

La subfamília *Dorcatominae* compta actualment amb una nodrida representació, particularment rica i variada en les regions tropicals i australs del planeta, en la qual figuren una cinquantena de gèneres i alguns subgèneres repartits (Español, 1977) en 8 seccions morfològicament ben limitades, 4 de les quals, encapçalades pels gèneres *Tricorynus* Waterh., *Stagetus* Woll., *Calymmaderus* Sol. i *Dorcatoma* Herbst, habiten la Península Ibèrica.

Sense entrar en el detall de les indicades seccions, el comentari d'avui queda limitat a unes breus consideracions biogeogràfiques sobre els diferents gèneres que les representen en la susdita Península, complementàries de les que figuren en aportacions anteriors.

Secció **Tricorynus**

Definida per la conformació molt particular del metastèrnum utilitzada per White (1971) per a separar-la dels restants *Dorcatominae* en subfamília independent.

Onze gèneres, dos dels quals habiten les terres ibèriques:

Gèn. **Rhamna** Peyer. Petit *Dorcatominae* descobert per René de la Borde al NW del Marroc, donat a conèixer per Peyerimhoff (1912) i objecte d'ulteriors aportacions (Español, 1968, 1977a, White 1974) que en fan un element genuïnament etiòpic, altament diferenciat, els avantpassats del qual arribaren en el curs del Terciari al massís Bètic-Rifeny que guarda encara testimonis d'aquesta migració en les dues restes d'aquell separades actualment per l'estret de Gibraltar: Relleus del Rif i Andalusia occidental.

Gèn. **Mesocoelopus** Duv. Gènere africà, bastant ric en espècies i repartit per tot el Continent des de les costes mediterrànies i del Mar Roig fins al Cap de Bona Esperança, i des de les costes de l'Índic fins a les de l'Atlàntic, incloses les veïnes illes de l'un i de l'altre oceà (Madagascar, Fernando Poo, Canàries, etc.).

Quant a la seva progressió més enllà de les terres africanes, cal assenyalar que *M. ingibbosus* Pic, descrit d'Egipte i estès per les costes del Mar Roig fins al Golf d'Aden, ha aconseguit passar a les penínsules del Sinaí i Aràbiga, i estendre's per les regions àrides de l'Àsia sud-occidental; i no tindria res d'estrany que a partir d'aquest emigrant s'haguessin diferenciat *M. collaris* Muls. i *M. niger* (Müll.) molt pròxims entre ells i clarament emparentats amb *M. ingibbosus,* el primer estès pel Mediterrani europeu i nord-africà i importat, possiblement, al Nord d'Amèrica (White, 1962); i el segon conegut d'Europa central i meridional, freqüents ambdós al Mediterrani occidental en les tiges seques d'heura (Español, 1967).

Secció **Stagetus**

Molt més petita que l'anterior, la secció *Stagetus* allotja únicament tres gèneres, tots ells amb un marcat caràcter africà; és així com *Anisotheca* Esp. respon a un element estrictament etiòpic, com *Stagetodes* Esp. compta amb un representant americà, dos a l'Àsia tropical i quatre àmpliament estesos per l'Àfrica Negra, i com *Stagetus* Woll., únic present a la fauna europea, ens ofereix, com veurem, una important representació africana.

Gèn. **Stegetus** Woll. (= *Theca* Muls.). Universal en el

continent africà, centre, molt probable, de diferenciació del gènere, ben representat també en el continent euro-asiàtic que compta amb diferents formes repartides entre la regió paleàrtica i oriental (Español, 1969, 1969a), completa, en fi, la representació del gènere el continent americà amb algunes espècies registrades que segueixen desconegudes per l'autor d'aquest treball.

Quan a l'origen de la població europea cal dir que el fet d'estar estretament vinculada a la nord-africana per un costat i a la mediterrània oriental per l'altre, sembla indicar que els primitius pobladors, procedents de terres africanes, arribaren per diferents vies (orientals les unes, occidentals les altres) al Mediterrani europeu a partir del qual uns pocs aconseguiren endinsar-se en el Continent fins a posar peu a les seves regions occidentals, centrals i boreals, on segueixen actualment.

Secció **Calymmaderus**

Aportacions recents (Español, 1968, 1969b, White, 1973) situen en les seves files un gènere etiòpic, *Bythostethus* Esp., dos de neotròpics, *Ogmostethus* Esp. i *Calytheca* White, i un quart d'àmplia distribució geogràfica, *Calymmaderus* Sol., que ha aconseguit posar peu al NW ibèric.

Gèn. **Calymmaderus** Sol. Estès per una gran part de la regió australiana, com també pel continent americà des de les terres australs fins a les boreals amb un considerable nombre de representants descrits sovint sota d'altres noms genèrics (*Eupactus* Lec., *Lioolius* Gorh., *Thaptor* Gorh., *Byrrhocerus* Brèth. i *Nevermannus* Fish.).

En el quadre específic de *Calymmaderus* compta encara un representant europeu descrit per Kiesenwetter (1877) del N de Portugal sota el nom de *Eutheca solida* i conegut actualment d'una ampla zona de la costa atlàntica que des de Portugal es continua per Galícia i Cantàbria fins als Baixos Pirineus francesos (Español, 1972).

Per tractar-se d'un insecte domèstic, de petita talla, freqüent en la fusta obrada de l'interior dels habitatges i de fàcil transport, res no té de particular la seva presència en el SW europeu procedent del continent americà.

El present gènere ens ofereix, doncs, un exemple més d'importació passiva, seguida d'indigenació, per a acabar incorporant-se a la fauna ibèrica al costat dels elements autòctons.

Secció **Dorcatoma**

L'elevat nombre de representants, la singularitat dels caràcters que la defineixen i l'amplitud de la seva àrea geogràfica, fan d'aquesta secció una de les més importants de la família; i és per això que mereix particular atenció.

Quant a la seva ordenació segueix encara avui molt discutida per existir al costat de gèneres morfològicament ben limitats, d'altres sense límits precisos, de valor discutible i de dubtosa conservació. No obstant això, estudis recents (Español, 1977a) consideren que el nombre de gèneres a figurar en les files d'aquesta secció són 10, 2 dels quals habiten les terres ibèriques.

Gèn. **Dorcatoma** Herbst. Establert l'any 1792, aquest gènere es compta entre els més antics de la família, i és per això que en un principi i durant llarg temps actuà com a calaix de sastre on anaren a parar diferents *Dorcatominae* que revisions posteriors han anat posat al seu lloc; i si bé la tasca resta lluny d'estar acabada, hom pot ja avançar que la població europea, ben estudiada en l'actualitat, compta amb dos grups de representants, l'un propi de les regions centrals del continent i infiltrat, en part, en determinades àrees septentrionals i meridionals, l'altre localitzat en el Mediterrani occidental, diferenciats ambdós a expenses de migradors vinguts de terres africanes emparentats amb els *Mizodorcatoma* actuals.

Gèn. **Caenocara** Thoms. Originari de l'Àsia central i estès actualment per una gran part de la regió holàrtica, amb una variada representació susceptible de repartir-se en tres grups d'espècies perfectament definits per la particular conformació de la genitàlia masculina, tots tres presents a la fauna europea (Español, 1977a): grup del *bovistae,* amb un sol representant paleàrtic, *C. bovistae* (Hoffm.), àmpliament estès per Europa, Sibèria i Mongòlia; grup de l'*affinis* amb dos representants paleàrtics, *C. affinis* (Sturm.) i *C. rufitarsis* Reitt., el primer conegut de tota l'Europa central des de les costes atlàntiques fins a la U.R.S.S. (zona de Kíev) i des dels Pirineus fins al Caucas, el segon propi de Corea i del Japó; tant en aquest grup com en el precedent, al costat dels representants paleàrtics hi figura una més rica representació neàrtica; i grup del *subglobosa* amb un sol representant conegut, *C. subglobosa* (Muls.), estès per Europa central i meridional, Caucas, Sibèria i Corea.

D'acord amb la distribució indicada es pot admetre com a molt probable la diferenciació en el continent asiàtic dels tres esmentats grups, els quals en diferents moments de llur història i a mesura que les circumstàncies ho permeteren es desplegaren pels relleus europeus, com també, en sentit invers, per una gran part de les terres neàrtiques.

BIBLIOGRAFÍA

ESPAÑOL, F. (1967): Contribución al conocimiento del género *Mesocoelopus* Duv. (Col. *Anobiidae,* nota 30). *Publ. Ins. Biol. Apl.*, t. 43, p. 85-102.

ESPAÑOL, F. (1968): Géneros de *Dorcatominae* de la fauna etiópica (Col. *Anobiidae,* nota 31). *Publ. Ins. Biol. Apl.*, t. 44, p. 103-136.

ESPAÑOL, F. (1969): Los *Stagetus* Woll. del Mediterráneo occidental (Col. *Anobiidae,* nota 35). *Eos,* t. 44, p. 103-119.

ESPAÑOL, F. (1969a): Notas sobre *Anobiidae,* 37 y 38. *Publ. Ins. Biol. Apl.*, t. 46, p. 49-58.

ESPAÑOL, F. (1969b): Un nuevo género de *Dorcatominae* de América meridional (Col. *Anobiidae,* nota 40). *Publ. Ins. Biol. Apl.*, t. 47, p. 97-110.

ESPAÑOL, F. (1972): Note sur *Calymmaderus solidus* (Col. *Anobiidae*). *L'Entomologiste,* t. 28, n. 4-5, p. 123-125.

ESPAÑOL, F. (1977): Nuevos datos sobre la subfamilia *Dorcatominae* (Col. *Anobiidae,* nota 73). *MIsc. Zool.*, t. 4, n. 1, p. 147-150.

ESPAÑOL, F. (1977a): Notas sobre *Anobiidae* (74-76). *Misc. Zool.*, t. 4, n. 1, p. 171-215.

KIESENWETTER, H. (1877): *Naturg. Ins. Deutschl.*, t. 5, p. 155.

PEYERIMHOFF, P. (1912): Nouveaux coléoptères du Nord-Africain (15ème note: faune marocaine). *Ann. Soc. Ent. Fr.*, t. 81, p. 518.

WHITE, R. E. (1962): The occurrence of *Mesocoelopus collaris* Muls. Rey in Columbus, Ohio, with biological notes (Col. *Anobiidae*). *The Col. Bull.*, t. 16, p. 13-15.

WHITE, R. E. (1971): A new subfamily in *Anobiidae* (Col.). *Ann. Ent. Soc. Amer.*, t. 64, n. 6, p. 1.301-1.304.

WHITE, R. E. (1973): Neotropical *Anobiidae:* New genera and species, and taxonomic notes (Col.). *Trans. Amer. Ent. Soc.*, t. 99, p. 460.

Rebut, maig 1978.